

PREFIGURAREA TEORIEI RESPINGERII MORȚII PRIN EROISM ÎN SCRIERILE TIMPURII ALE LUI ERNEST BECKER

MANUEL COJOCARU
Universitatea din București, Facultatea de Filosofie

Foreshadowing the Theory of Death Denial through Heroism in Ernest Becker's Earlier Works. In this paper I follow the evolution of Ernest Becker's thought, from his doctoral thesis on zen philosophy, to his second book which marked the first time he sketched his theory concerning heroism, arriving at his last two major works *The Denial of Death* and *Escape from Evil*, where we encounter the mature Becker, during his so-called "dark turn". Hence, the purpose of this paper is to try to connect Becker's earlier works to his last two works, where he finally unveiled his theory on denying death through heroism. Therefore, my work is to uncover elements of late beckerian thought in his first two books.

Keywords: mortality; salience; death; existential philosophy; existential psychology; Ernest Becker.

1. INTRODUCERE

Ernest Becker este amintit pentru preocuparea sa față de mecanismele de respingere a conștientizării morții prin „proiecte eroice”, care pot fi înțelese atât drept vizând indivizi excepționali (i.e. – „eroii”, cei care introduc noi sensuri în lume¹), dar și referindu-se la indivizi noneroici, participanți în cadrul unor sisteme eroice, care prin deificarea celuilalt creează nemuritori², totodată „molipsindu-se” de sensul introdus în lume de aceștia. Ideea, conform căreia la baza tuturor activităților umane stă ascunsă preocuparea pentru reprimarea fricii de moarte, devine problema centrală pentru Becker odată cu ceea ce anumiți exegeți numesc „The Dark Turn” [Turnura Întunecată]³, schimbare marcată de publicarea cărții *The Denial of Death* (1973), urmată fiind de *Escape from Evil* (1975), carte publicată postum. Un factor care contribuie la schimbarea perspectivei lui Becker este și diagnosticul nefericit

¹ Ernest Becker, *The Denial of Death*, New York: The Free Press, 1997, p. 172.

² *Ibid.*, 148.

³ Jack Martin și Daniel Liechty argumentează că „turnura întunecată” a lui Becker se referă la o viziune mai complexă și mai pesimistă asupra naturii umane și a condiției umane, fapt susținut și de aprecierile autorului față de propriile scrieri, referindu-se la *The Denial of Death* și *Escape From Evil* drept „cele mai mature scrieri ale sale”. Vezi în Jack Martin și Daniel Liechty, “Ernest Becker's Dark Turn (1971–1973): A Critical 'Deepening'”, *Journal of Humanistic Psychology*, 2019, Vol. 59(2) 131–147.

de cancer de colon pe care-l primește în 1972, fapt ce-l aduce față în față cu propria moarte, fiind astfel silit să-și scrie ultimele două opere pe patul de moarte⁴, ca mai apoi să moară doi ani mai târziu, în 1974, cu două luni înainte ca *The Denial of Death* să primească premiul Pulitzer pentru literatură.

Întorcându-ne însă la originile gândirii lui Ernest Becker, la o primă vedere pare că interesele sale academice nu urmează o linie clară. Prima carte publicată de acesta în 1961, *Zen, a Rational Critique*, este bazată pe teza sa de doctorat în antropologie culturală la Syracuse University, unde își termină studiile doctorale în 1960. Ulterior, în 1962 publică *The Birth and Death of Meaning*, unde încep să se întrevadă interesele sale față de psihologie, unde Becker începe să schițeze proiectul său pentru o teorie a reprimării morții prin proiecte eroice, fiind preocupat de lucrurile care-i fac pe oameni să acționeze în felul în care acționează⁵. Totuși, în ceea ce privește *The Birth and Death of Meaning*, Becker pare să opereze cu termeni consacrați din psihologie, identificându-i pe Erich Fromm și Otto Rank drept pilonii pe baza cărora își clădește discursul⁶.

În ciuda faptului că Becker pare că încă nu ajunsese la o „gândire matură” în primele sale lucrări, consider că atât în cazul investigației sale filosofice asupra gândirii zen, cât și în cazul lucrării *The Birth and Death of Meaning*, putem identifica elemente care prefigurează teoria sistemelor eroice. Această preocupare pentru „nemurire pământească” transpare încă din primul său text, fapt evidențiat de modul în care tratează problema filosofiei zen, ca fiind o respingere a vieții, o „împotmolire” în nonacțiune, ceea ce face o atitudine eroică imposibilă, rezultând într-o situație defetistă în viață. Propun așadar să analizăm primele două texte publicate de Ernest Becker, având o citire facilitată de perspectiva lucrărilor sale din „perioada întunecată”, încercând să identificăm elemente sporadice care pot indica o teorie a sistemului eroic ce se prefigurează încă de la începutul drumului său filosofic.

2. CRITICA „RAȚIONALĂ” ASUPRA FILOSOFIEI ZEN. O PRIMĂ PIATRĂ DE HOTAR

Ernest Becker își începe critica asupra filosofiei zen subliniind faptul că demersul său argumentativ are o dublă miză: pe de o parte, să arate că filosofia zen este opusă vieții, înțelegând prin aceasta că principiile fundamentale zen neagă impulsurile umane cele mai naturale, dar și să se opună gândirii epocii conform căreia filosofia zen este în armonie perfectă cu tradiția vestică, fiind chiar o abordare mai intuitivă pentru vestici decât gândirea grecilor antici sau gândirea

⁴ Inițial, Becker avea în plan să publice cele două opere într-un volum mare, însă datorită morții sale premature, *Escape from Evil* rămâne neterminată.

⁵ În prefața la *The Birth and Death of Meaning*, Becker afirmă că miza lucrării este de a afla ce se află la baza motivației oamenilor. Vezi Ernest Becker, *The Birth and Death of Meaning. An Interdisciplinary Perspective on the Problem of Man*, New York: The Free Press, 1971, p. 9.

⁶ *Ibid.*, p. 11.

creștină⁷. Totuși, Becker recunoaște că protestul buddhist nu este fundamental împotriva vieții; viața nu este în totalitate rea, însă separarea dureroasă de obiectele dorite este ceea ce el numește monstruoasa păcăleală [„*the monstrous hoax*”]⁸. Astfel, Becker vede în zen o doctrină care promite eliberare instantanee ca unire cu esența eternă prin eliberarea din cătușele dorinței și atașării de lumesc. Putem corobora această idee cu preocuparea sa pentru „pseudopode” din *The Birth and Death of Meaning*, unde descrie „pseudopodele” ca fiind extensii simbolice ale sinelui, ce pot reprezenta nu doar obiecte valoroase (e.g. mașini, proprietăți), ci și obiecte simbolice precum steagul național sau obiecte cu valoare personală sentimentală⁹. Astfel, înlăturând aceste pseudopode, ne „reducem granițele sinelui”, devenind autosuficienți într-un proces ce pentru Becker pare să aibă mai degrabă o conotație negativă. Dacă aceste pseudopode reprezintă adeseori obiecte cu încărcătură simbolică socială puternică, faptul că ele vor rezista în timp chiar și după moartea noastră, ne ajută să ne situăm într-o poziție de subordonare față de obiectele respective, „participând” la „nemurirea” lor, totodată elevându-ne astfel deasupra celor care nu își extind sinele în aceeași măsură ca noi. Această idee apare formulată mai târziu, în *The Denial of Death*, ca afirmație care îmbrățișează „un nivel sănătos de narcisism”: „Într-un om, un nivel funcțional de narcisism este inseparabil de stima de sine, din punctul de vedere al sentimentului de auto-valorificare”¹⁰. Narcisismul este văzut de Becker drept o reflexie a naturii umane, reprezentând sentimentul conform căruia omului de lângă tine îi este destinat să moară, însă nu și ție¹¹, fapt ce vine în continuarea interpretării psihanalitice enunțată de Freud, conform căreia nimeni nu crede de fapt în propria moarte:

Este într-adevăr imposibil să ne imaginăm propria moarte; și oricând încercăm să o facem, o facem ca să putem percepe faptul că de fapt suntem încă prezenți ca spectatori. Astfel, școala psihanalitică se poate aventura să afirme că, la urma urmei, nimeni nu crede în propria moarte, sau, în alte cuvinte, că la nivel inconștient, cu toții suntem convinși de propria nemurire¹².

Însă chiar dacă practicantul zen este la o primă vedere lipsit de acest narcisism care este asistat de pseudopode, în detașarea sa de lumesc capătă un nou soi de narcisism, ce ajunge să extindă „marginile” ego-ului într-o asemenea măsură încât atinge o stare de „lipsă de granițe”, incluzând întreaga lume înconjurătoare în sine, fuzionând astfel cu lumea¹³. Din nou, ideea aceasta pare să prefigureze modul în care Becker ajunge să definească ulterior funcția religiilor în perioada sa întunecată,

⁷ Ernest Becker, *Zen, a Rational Critique*, New York: Norton and Company, 1961, p. 14.

⁸ *Ibid.*, p. 15.

⁹ Ernest Becker, *Birth and Death of Meaning*, p. 52.

¹⁰ Idem, *The Denial of Death*, p. 3.

¹¹ *Ibid.*, 133.

¹² Sigmund Freud, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, vol. XVI, London: The Hogarth Press, 1957, p. 289.

¹³ Ernest Becker, *Zen, A rational Critique*, p. 120.

ca fiind o schemă narativă generală la care individul subscrie, căpătând astfel o direcție și un sens într-o schema mai largă care include valori și sensuri ce face posibilă calea eroică¹⁴. Astfel, Becker ajunge să distingă între un eroism social, care se referă la o iluzie a nemuririi căpătată în raportul individului cu societatea, odată ce acesta oferă „cadoul” (*Agape*) societății din prea-plinul iubirii de sine (*Eros*) și un „eroism cosmic”, ce se definește în raport cu divinul:

Omul depășește limitele unui simplu eroism cultural; el distruge caracterul mincinos care l-a făcut să joace rolul eroului în schema socială de zi cu zi, iar făcând asta, se deschide către infinit, către posibilitatea eroismului cosmic, în serviciul lui Dumnezeu. Astfel viața sa capătă valoare absolută în schimbul unei simple valori sociale, culturale sau istorice¹⁵.

Pesimismul lui Becker însă transpare în *The Denial of Death*, unde eroismul este văzut totuși ca o variantă de compromis necesar. Astfel, individul are nevoie de o „a doua lume” simbolică, fie ea societatea în cadrul căreia individul își clădește identitatea și în raport cu care poate să devină erou, deci nemuritor, fie reprezentând sfera divinului, care conferă iluzia unei „adevărate și eterne nemuriri”. Becker subliniază că o astfel de interpretare nu trebuie sub nicio formă să fie văzută drept cinică, ci mai degrabă aceste iluzii trebuie văzute drept o joacă creativă la cel mai înalt nivel¹⁶. În aceste condiții, practicantul zen pare să se încadreze totuși în limitele unei structuri eroice. Sigur, el renunță la ceea ce s-ar numi eroism cultural, renegând reputația, recunoașterea socială sau amintirea istorică¹⁷, însă renunțarea sa este mai degrabă un târg, ce promite un eroism net superior vanității pământene: contopirea cu divinul.

Găsim în *The Denial of Death* o apreciere pentru filosofia lui Søren Kierkegaard, căruia Becker îi dedică două capitole. Referindu-se la *Cavalerul Credinței*, Becker afirmă că acesta este modelul ideal de sănătate mentală, el fiind „în întregime în lume” în proprii termeni, dar cu totul dincolo de lume în încrederea sa față de dimensiunea invizibilă¹⁸. Avem așadar o reconsiderare a relației individului cu dimensiunea invizibilă în perioada matură a scrierilor lui Becker, care ne permite o recitare a criticii lui Becker asupra practicilor zen: putem vedea în practicantul zen un zelos *Cavaler al Credinței* care își subordonează întreaga viață planului invizibil, detașându-se de năzuința către un eroism cultural.

Totuși, avem de a face cu o diferență esențială între practica zen și creștinism, și anume rolul ego-ului în relația practicantului cu divinul. Pentru Becker, practica

¹⁴ Idem, *The Denial of Death*, p. 203.

¹⁵ *Ibid.*, p. 91.

¹⁶ *Ibid.*, p. 189.

¹⁷ În *Escape from Evil*, Becker menționează creștinismul și buddhismul ca fiind antieroice pentru omul păgân, căruia i se părea o nebulie faptul de a te detașa de lumesc. Vezi Ernest Becker, *Escape from Evil*, p. 154.

¹⁸ Ernest Becker, *The Denial of Death*, p. 258.

satori (悟り), a „minții golite de noțiunea sinelui”, reprezintă o degradare a funcției egoului, o defecțiune a limitelor normale ale corpului¹⁹. Mai departe, el identifică miza meditației drept „traversarea tărâmului gândirii”, fapt pentru care practicanții dedică un timp neobișnuit de mult acestui tip de meditație, încercând să ajungă într-o stare de „inconștientă conștientă”. Mai departe, dacă luăm în considerare practica meditației zen de „a sta pur și simplu”, *shikantaza* (只管打坐), care presupune o meditație fără obiect, fără gândire, fără așteptări – chiar fără așteptarea sau dorința unei iluminări²⁰ –, atunci zen-ul poate într-adevăr să pară o mare pierdere de timp. În condițiile acestea, în *Zen, a Rational Critique*, Becker pare să refuze să parieze pe un invizibil care nu pare să promită nimic, cu atât mai mult cu cât acest invizibil ne cere să renunțăm cu totul la acest plan al acțiunii fără de care individul nu se poate diferenția de celălalt. În *Escape from Evil*, Becker pare să atribuie acest „proiect invizibil” unei forme primitive de organizare socială²¹, precedând astfel proiectele eroice culturale. În cazul filosofiei zen însă, avem de a face cu un tip de religiozitate aparte, având o atitudine antimetafizică, fapt evidențiat chiar de practica *zazenului*, a meditației zen care se practică cu fața la un perete alb, fără a avea așteptări, fără a contempla vreun obiect sau a venera vreo zeități – astfel, zen-ul se definește în raport cu nimicul, fiind o experiență religioasă care are ca origine subiectul

Pe tot parcursul cărții, Becker își păstrează atitudinea „rațională” în fața filosofiei zen, criticând absurditatea unei practici care, pentru el, pare să nu promită nimic. În repetate rânduri, Becker atacă practicile monastice zen, servitudinea ucenicului față de maestru, această „dependență copilărească față de o forță exterioară protectivă”²². „Raționalitatea” criticii sale este asumat venită din sfera unei gândiri vestice care refuză să asimileze un tip de gândire religioasă nonmetafizică – or, cred că aici putem identifica elemente ale gândirii târzii beckeriene care încep să se formeze: în partizanatul pentru un anumit tip de eroism „tangibil”²³.

¹⁹ Idem, *Zen, a Rational Critique*, p. 121.

²⁰ Shohaku Okomura, „What is Zen? The path of just sitting”, in Masuda, Akihiko, and William T. O'Donohue (eds.), *Handbook of Zen, Mindfulness, and Behavioral Health*, Springer International Publishing, 2017, p. 51.

²¹ Ernest Becker, *Escape from Evil*, New York: The Free Press, 1975, p. 63.

²² Ernest Becker, *Zen, a Rational Critique*, p. 118.

²³ Faptul că Becker critică practicile monastice zen pare mai degrabă o critică a unui om de paie. Desigur, zen-ul are și această latură culturală, însă ea nu este nimic altceva decât „degetul care arată către Lună”, adică un mijloc ce mai devreme sau mai târziu trebuie respins de practicant, spre a nu cădea în capcana de a ipostazia nimicul. Tradiția pe care Becker o critică este așadar doar un joc de oglinzi și fum; accentul pus pe tradiție, și nu pe texte sau practici de meditație zen, indică o înțelegere voit greșită a filosofiei zen. Modul în care ne putem raporta la gândirea zen este similar modulului în care Schleiermacher definește religia: ca intuiția infinitudinii în finitudine. Astfel, gânditorii zen au definit zen-ul ca o conștiință de sine în raport cu realitatea; conștiință ce nu-și are originea într-o citire a unui text sfânt, a unei metafizici, ci a întoarcerii sinelui către interior. Vezi Nishitani Keiji, *Religion and Nothingness*, Berkeley: University of California Press, 1982, p. 5.

3. NAȘTEREA ȘI MOARTEA SENSULUI. ÎNCEPUTUL TEORETIZĂRII ASUPRA NEMURIRII

Între *Zen, a Rational Critique* și *The Birth and Death of Meaning*, Becker pare că își schimbă complet obiectul cercetării, dar și metodologia. Dacă în critica sa asupra filosofiei zen pare mai degrabă un studiu de antropologie filosofică cu reflexii psihologice, în *The Birth and Death of Meaning* putem identifica mult mai ușor autorul cărții *The Denial of Death*. Desigur, încă nu avem de a face cu gândirea lui Ernest Becker ajunsă la maturitate, iar acest lucru este datorat în principal faptului că modul în care se mișcă în acest text este predeterminat de o paradigmă clădită de Otto Rank²⁴ și Erich Fromm. La Otto Rank găsim un interes pentru eroism în *Mitul Nașterii Eroului*, unde Rank încearcă să identifice trăsături comune tuturor miturilor eroice, precum faptul că eroul este copilul unor părinți distinși, că fie înainte ca acesta să se nască, fie în timpul sarcinii o profeție îi prezice nașterea și că într-un final ajunge recunoscut, câștigând faimă și recunoaștere²⁵. Însă miza acestei lucrări este mai degrabă de a privi în urmă și a înțelege geneza miturilor, pe când la Becker – cu precădere în perioada întunecată – eroul este mai degrabă un model pe care-l întâlnim indiferent de perioadele istorice. Eroismul pentru Becker este întâlnirea fericită dintre impulsul natural de a respinge moartea și structuri sociale construite inconștient în conformitate cu aceste nevoi. Astfel, eroul este smuls din sfera mitului și este adus mai aproape de omul de rând, fiind mai degrabă important ca faptele eroului să fie amintite, originile acestuia nemaifiind importante.

În *Mitul Nașterii Eroului*, Rank afirmă că în mai multe aspecte, miturile eroice se aseamănă cazurilor de idei delirante ale anumitor indivizi psihotici care trăiesc cu iluzia grandorii și a persecuției²⁶. Astfel, Rank ajunge să afirme că există o relație între miturile eroice și structurile delirante ale paranoicilor. Pornind la drum pe urmele lui Rank, Becker va afirma în *The Denial of Death*:

Această problemă ridică cu totul altă întrebare în știința sănătății mentale, și anume: care este cea mai bună iluzie în care poate cineva să trăiască? Sau care este cea mai legitimă nebunie? Dacă urmează să discuți despre iluzii care îmbunătățesc viața, atunci poți realmente să încerci să răspunzi întrebării referitoare la care este „cea mai bună iluzie”. Va trebui să definești „cea mai bună” în termeni care vizează în mod direct sensul pentru om, în relație cu condiția sa de bază și nevoile sale. Cred că întreaga întrebare ar primi un răspuns în

²⁴ La începutul cărții *Escape from Evil*, Ernest Becker îi dedică lucrarea lui Otto Rank: „În memoria lui Otto Rank, a cărui gândire reprezintă cel mai rar cadou oferit lumii de către un discipol al lui Freud”. Respectul lui Becker pentru Rank se păstrează astfel pe tot parcursul carierei sale academice.

²⁵ Otto Rank, *The Myth of the Birth of the Hero*, Baltimore: John Hopkins University Press, 2004, p. 47.

²⁶ *Ibid.*, p. 89.

termeni de cât de multă libertate, demnitate și speranță o anumită iluzie poate să ofere. Aceste trei lucruri absorb problema naturală a nevrozei și o transformă în viețuire creativă²⁷.

Avem așadar o privire de sus, o privire a unui om de știință care asumă un soi de obiectivitate față de lume. Din punct de vedere filosofic, putem spune că atât Ernest Becker, cât și Otto Rank săvârșesc un păcat, acela de a uita că și ei la rândul lor sunt prinși în subiectivitate, și că o catalogare exactă și distantă a fenomenelor este imposibilă. Becker însă pare să subscrie viziunii lui Otto Rank:

Diferența dintre religie și psihologie se regăsește în faptul că religia presupune o credință în suflet, în timp ce psihologia științifică neagă sufletul întrucât urmărește credințele spirituale inerente în propriul interes pentru egoul individual. În alte cuvinte, de la religie la psihologia modernă, evoluția umană nu e nimic altceva decât o individualizare progresivă a credinței spirituale care gradual se preschimbă din sufletul universal în sufletul individual sau ego²⁸.

Astfel, Becker cataloghează toate manifestările religioase drept „iluzii”: întrucât sufletul nu reprezintă o realitate, ci este doar un joc creativ inconștient menit să păcălească cât mai eficient individul cu privire la iminența morții sale. Găsim postulată această idee și în *The Birth and Death of Meaning*, unde Becker afirmă că stima de sine este vitală pentru copil când se întreabă „cine sunt?”, ascunzând de fapt întrebarea „sunt recunoscut ca un obiect de valoare primă în univers?” sau „care e contribuția mea în viață, unde mă situez ca erou?”²⁹ A alege să fii un slujitor al forțelor divine devine de asemenea un act eroic, având în vedere faptul că sensul este extins la cel mai înalt nivel, incorporând totodată întreaga comunitate de credincioși, Becker trimitând aici la un citat al Papei în care acesta afirmă că și cei care stau și așteaptă își îndeplinesc datoria sacră³⁰. Avem așadar o aducere a aspectelor religioase în dimensiunea analizei psihologice, dezbrăcate fiind de orice conotație religioasă *per se*. Însă o diferență majoră între *The Birth and Death of Meaning* și *The Denial of Death* ar fi faptul că înainte de perioada întunecată, Becker pare mai degrabă preocupat de stima de sine ca fiind soluția pentru frica de moarte, însă odată cu *The Denial of Death*, eroismul presupune mai mult decât o simplă recunoștință din partea semenilor din cadrul comunității din care facem parte – eroismul devine o năzuință de recunoaștere ce se întinde peste generații și generații, apropiindu-se mult de ceea ce grecii antici ar fi înțeles prin *kleos*, o glorie eternă care-și poartă ecurile prin glasurile poezilor, prin textele care ilustrează faptele eroice și mulțimea care adoră eroul. Astfel, chiar dacă nu renunță

²⁷ Ernest Becker, *The Denial of Death*, p. 202.

²⁸ Otto Rank, *Psychology and the Soul*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1950, p. 11.

²⁹ Ernest Becker, *The Birth and Death of Meaning*, p. 100.

³⁰ *Ibid.*, p.155.

nici în perioada întunecată la această idee freudiană conform căreia stima de sine își are originile în competiția dintre frați, ca mai apoi să se manifeste în societate drept o nevoie de recunoaștere³¹, Becker pare să se concentreze mai mult în această etapă de maturitate academică pe o nevoie de recunoaștere la paroxism: eroismul. Or, atitudinea eroică din *The Denial of Death*, care pare să explice cel mai bine acest lucru, este regăsită în capitolul dedicat „Soluției Creative”, care presupune ca eroul – mânat de un *Eros* față de sine – să ofere un cadou societății (*Agape*), astfel încât prin prisma creației sale să devină nemuritor³².

În *The Birth and Death of Meaning* întâlnim așadar în mod direct elementele gândirii târzii beckeriene: avem interesul pentru stima de sine, apare pentru prima dată formulată problema eroismului, cât și o analiză a diferențelor dintre clasele sociale favorizate și cele mai puțin norocoase, care nu reușesc să-și satisfacă cu ușurință năzuințele eroice:

„Oamenii nu își mai derivă puterea din dimensiunea invizibilă, ci din manipularea intensă a unui Ferrari foarte vizibil, și alte *gadget*-uri materiale. Ei încearcă să își găsească întreg sentimentul de împlinire într-un partener sexual, într-o succesiune nesfârșită de parteneri sau în copii lor; sensul lor al datoriei se extinde către corporații sau către o breslă a științei, către un partid, o națiune sau a succesului general al umanității pe această planetă. Mai mult, o întreagă masă de oameni sunt private de aceste apartenențe la un loc cu sens într-o cultură materială a sistemelor eroice, iar ei și-au pierdut credința în religia tradițională de asemenea. Ei locuiesc la marginea societății și nu pot spera să atingă statusul eroic disponibil celor aleși din clasele sociale mijlocie sau superioară.³³

Așadar, putem opera în continuare cu distincția propusă de exegeții amintiți în introducere, însă tind să cred că diferențele dintre „Becker 1” și „Becker 2” nu sunt de fapt atât de mari, ci mai cu seamă ne aflăm în prima perioadă a vieții sale în fața unui proiect de acumulare de informații, care treptat sunt internalizate și le sunt aduse anumite modificări, ca mai apoi în perioada întunecată să ne confruntăm cu un Becker care are curajul să pornească de la el, incluzând autorii care l-au inspirat în schema sa conceptuală, inversând astfel metodologia cu care a operat în prima parte a vieții sale. Astfel, avem în *The Birth and Death of Meaning*, o schiță a sistemelor eroice, ca mai apoi în *The Denial of Death* să se dezvolte o filosofie existențială cu rădăcini în psihologie, în timp ce în *Escape from Evil* accentul să fie pus pe ideologii, explicând conflictele între popoare drept conflicte între diferite sisteme de valori eroice, drept o violentare a identității eroice, deci un atac la nemurirea colectivă a respectivelor grupări sociale.

³¹ Ernest Becker, *The Denial of Death*, p. 3.

³² Vezi Manuel Cojocaru, „The Creative Solution. Privileged Things as Heroic Objects”, *Philosophia*, Springer, 2021.

³³ Ernest Becker, *Birth and Death of Meaning*, p. 156.

CONCLUZIE

În cazul lucrării *Zen, a Rational Critique*, teoria beckeriană cu privire la eroism ca mecanism de reprimare a anxietății de moarte apare doar în mod indirect: transpare din modul în care Becker argumentează împotriva unei filosofii și practici filosofico-religioase care par să suprimă vitalitatea, atașamentul de lumesc și chiar să limiteze interacțiunile sociale. Citind critica sa asupra zen-ului prin prisma lucrărilor sale târzii, putem identifica o preocupare pentru sfera acțiunii eroice, însă acest lucru nu devine cu adevărat explicit decât în cea de a doua lucrare a sa, *The Brith and Death of Meaning*, unde Becker schițează pentru prima dată proiectul său filosofic unde își expune preocuparea pentru nemurire și teoria sistemelor eroice.

